

УДК 74.УКР

DOI: 10.30840/2413-7065.1(78).2021.227072

УКРАЇНОЗНАВЧІ КУРСИ В СТРУКТУРІ ШКІЛЬНОЇ ГЕОГРАФІЧНОЇ ОСВІТИ

Географія серед шкільних предметів вирізняється тим, що має найбільше міжпредметних зв'язків (насамперед з природничими, математичними, гуманітарними дисциплінами). Специфіка цієї науки дає можливість сформувати необхідні в сучасному глобалізованому світі компетентності, що базуються на розумінні територіальних закономірностей природи та суспільства як у світовому вимірі, так і в межах своєї держави та рідного краю.

Українознавчі курси в шкільній географії – це насамперед курси географії України. В чинній на даний час програмі вони присутні у двох класах: «Україна у світі: природа, населення» (8 клас) та «Україна і світове господарство» (9 клас). Зміст цих курсів дає можливість краще знати прояв глобалізаційних викликів у державі та її роль у світовій спільноті, однак в цьому випадку на вивчення власне географічних закономірностей в межах держави залишається менше часу. Курси, в яких є розділи, що стосуються України, можна вважати частково українознавчими.

З початку існування незалежної України у структурі та змісті шкільної географічної освіти проходили суттєві трансформації. Найбільшого відсотка українознавчі курси досягли наприкінці 90-х років. Надалі при змінах програми спостерігалось зменшення кількості загального обсягу годин як на сам предмет, так і відсотка українознавчих курсів в його межах. Два рази робилися

спроби вилучити предмет географію зі старшої школи, однак завдяки активній позиції української географічної спільноти такий варіант не пройшов. У 1990–1992 рр. він становив 9%, 1992–2001 рр. – 30%, 2001–2005 рр. – 49%, 2005–2009 рр. – 42%, 2011–2018 рр. – 35%, 2018–2020 рр. – 39%. Два роки тому ситуація змінилася – вдалося добитися введення курсу географії в 11 класі, де в програмі є розділ «Суспільна географія України», що дещо підвищило відсоток українознавчого аспекту шкільного курсу географії (40%).

Отже, найбільш вдалою, на нашу думку, структурою шкільної географічної освіти в її інваріантній складовій щодо українознавчого аспекту можна вважати ту, що існувала впродовж 2001–2005 років. В цей період вивчалися курси «Фізична географія України», «Економічна та соціальна географія України», «Географія рідного краю». Останній курс був ліквідований і віднесений у варіативну складову (зараз вивчається у небагатьох школах держави). На жаль, і саме поняття «рідний край» у інваріантній частині програми відсутнє, натомість є «географія своєї області». На нашу думку, останнє поняття програє не тільки в емоційному плані, а до того ж є більш «сухим» та «казеним».

У варіативній частині серед програм з географії (факультативи та курси за вибором) українознавчі курси (з урахуванням програм, що стосуються географії рідного краю) становлять тільки 29%.

Значним доповненням до шкільної географії є робота зі школярами у системі позашкільної освіти (гуртки УДЦНПВКТУМ з підпорядкованими йому обласними центрами туризму та краєзнавства учнівської молоді). Серед програм з географії у позашкільній українознавчою є «Географічне краєзнавство».

Отже, на найближчу перспективу в ході впровадження НУШ актуальним завданням є подальше збільшення відсотків українознавчих курсів. Насамперед слід повернути в інваріантну частину шкільної географії курс «Рідний край», в

змісті якого домінуючими є українознавчі теми. Чимало тем у програмі з географії є аналогічними чи подібними до тих, що вивчаються в курсі українознавства. На нашу думку, у пояснювальних записках програм з географії доцільно ввести термін «українознавство» і акцентувати, що відповідні теми можна розглядати з точки зору цієї науки.

Роман ЧОБАН

вчитель географії Джурівського ліцею
Снятинської районної ради
Івано-Франківської області

Географія серед шкільних предметів вирізняється тим, що має найбільше міжпредметних зв'язків (насамперед з природничими, математичними, гуманітарними дисциплінами). Специфіка цієї науки дає можливість сформувати необхідні в сучасному глобалізованому світі компетентності, що базуються на розумінні територіальних закономірностей природи та суспільства як у світовому вимірі, так і в межах своєї держави та рідного краю.